

2019

Contenciosul Uniunii Europene
- suport de curs -

Conf. univ. dr. Andrei Duțu-Buzura

Cuprins

1.1. ARTICULAREA DINTRE DREPTUL UNIUNII EUROPENE ȘI DREPTUL NAȚIONAL	5
1. Dreptul UE și judecătorul național: prioritate, efect direct și irevocabilitate	5
2. Normele europene și aplicarea lor	6
1.2. ARHITECTURA JURISDICȚIONALĂ A UNIUNII EUROPENE	8
1. Curtea de Justiție	8
2. Tribunalul Uniunii Europene (TUE).....	10
3. Tribunalul Funcției Publice al UE (TFPUE)	12
4. Tribunalul pentru brevetul comunitar/european	12
5. Grefa și administrația Curții.....	12
Curtea de Justiție	14
Tribunalul Uniunii Europene	15
Tribunalul Funcției Publice.....	16
1. Sesizarea jurisdicției unionale și procedura scrisă.....	17
2. Faza orală	18
3. Procedurile speciale	19
4. Hotărârile jurisdicțiilor europene.....	22
5. Cheltuielile de procedură și regimul lingvistic	23
1. Acțiunea în neîndeplinirea obligațiilor europene (fr. – <i>recours en manquement</i> ; eng. – <i>infringement</i>)	24
1.1. Procedura în neîndeplinirea obligațiilor europene.....	24
1.2. Sarcina probei	28
1.3. Hotărârea în neîndeplinirea obligațiilor europene	28
2. Controlul de legalitate al acțiunii și inacțiunii instituțiilor UE.....	29
2.1. Acțiunea în anulare	29

A. Admisibilitatea acțiunii în anulare	30
B. Motive de anulare	33
C. Efectele acțiunii în anulare	34
2.2. Acțiunea în constatarea abținerii de a acționa (în carență)	38
I. Condiții privind calitatea procesuală activă	39
II. Condițiile de deschidere a procedurii	40
2.3. Controlul incident al legalității: excepția de nelegalitate	41
A. Condițiile controlului de legalitate	42
B. Conținutul controlului incident de legalitate	43
1. Caracteristicile juridice ale trimiterii prejudiciale	44
2. Categoriile de trimiteri prejudiciale	44
3. Condițiile de aplicare	46
4. Întinderea competenței judecătorului de a formula o trimitere prejudicială	46
5. Judecarea cauzei prejudiciale	47
6. Efectele întrebării prejudiciale	48
5.1. Acțiunea în răspundere extracontractuală	50
A. Principiile generale comune ale drepturilor statelor membre	51
B. Titularii acțiunii în răspunderea extracontractuală	52
C. Calitatea de pârât	52
D. Autonomia acțiunii în despăgubire	53
E. Paguba reparabilă	53
F. Imputabilitatea pagubei	54
G. Împărțirea răspunderii	54
H. Izvoarele obligației de reparație	55
I. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de acte normative care implică alegeri de politică economică	56
J. Hotărârea în despăgubire	56
5.2 Acțiunea în răspundere contractuală	57

5.3 Contenciosul funcției publice a U.E.	58
A. Titularii acțiunii.....	59
B. Alte condiții de admisibilitate a acțiunii.	59
C. Particularități ale procedurii	60
5.4. Contenciosul privind drepturile de proprietate intelectuală	62
A. Procedura para-contencioasă prealabilă.....	63
B. Particularitățile procedurii de soluționare a acțiunii	64
5.5. Contenciosul sancționator	65

I. PREZENTARE GENERALĂ

Supraviețuirea Uniunii Europene după mai bine de 60 de ani de la crearea Comunităților originare se datorează, printre altele, faptului că a funcționat în baza principiului statului de drept, iar contenciosul european a asigurat cadrul jurisdicțional prin care li s-a permis și li se permite în continuare subiectelor de drept european să-și invoce și să-și ocrotească prerogativele dobândite în fața instanțelor unional-europene.

În acest context, contenciosul Uniunii Europene poate fi definit ca ansamblul normelor prin care sunt reglementate procedurile de soluționare a litigiilor în care este aplicabil dreptul unional-european. Spre deosebire de alte organizații și structuri internaționale, Uniunea Europeană se particularizează prin faptul că oferă un sistem complet și coerent de protecție jurisdicțională, altfel spus, respectarea dreptului UE poate fi impusă, în caz de nevoie, printr-o hotărâre a unei instanțe judecătorești.

Prin „complet” înțelegem că Tratatul UE oferă mijloacele procedurale necesare garantării dreptului unional-european și aferente controlului de legalitate ale actelor instituțiilor unionale. Prin faptul că acest sistem este „coerent”, înțelegem că există căi de acțiune atât directe, cât și indirecte, pentru realizarea acestor obiective.

Instanțele de drept comun ale Uniunii Europene sunt instanțele ce aparțin sistemelor jurisdicționale ale statelor membre (instanțele naționale). Astfel, aceste instanțe soluționează, de regulă, litigiile având un obiect întemeiat pe dreptul unional-european.

Jurisdicțiile Uniunii Europene – Curtea de Justiție, Tribunalul și Tribunalul Funcției Publice – se supun principiului competențelor atribuite, în sensul că nu pot soluționa decât cauze din domeniile desemnate în mod expres de Tratat. Altfel

spus, tot ceea ce nu este, conform Tratatelor, de competența jurisdicțiilor UE, se poate soluționa de către instanțele de drept comun.

Legătura dintre instanțele naționale și jurisdicțiile UE se realizează prin mecanismele trimiterii prejudiciale (întrebării preliminare), prin care se asigură aplicarea și interpretarea unitară a dreptului UE în toate statele membre.

1.1. ARTICULAREA DINTRE DREPTUL UNIUNII EUROPENE ȘI DREPTUL NAȚIONAL

1. Dreptul UE și judecătorul național: prioritate, efect direct și irevocabilitate

Contenciosul european și contenciosul național se articulează pe calea a două mari principii, anume **prioritatea** și **efectul direct** al dreptului UE, consacrate inițial de jurisprudența CJCE în anii 1960 și introduse în dreptul primar prin Tratatul de la Amsterdam (1997).

Prioritatea dreptului european implică faptul că acesta primează (se impune) asupra dreptului național contrar, inclusiv de la nivel constituțional.

Art. 148 alin. 2 din Constituția României prevede: „Ca urmare a aderării [la Uniunea Europeană – n.n.], prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare”.

Efectul direct permite resortisanților europeni (persoane fizice sau juridice de drept privat) să invoce o regulă europeană împotriva statului lor, dacă acesta din urmă a omis să se conformeze regulii respective.

Principiul efectului direct se aplică dacă dispoziția în cauză:

- Este clară și precisă;
- Este necondiționată;
- Este perfectă din punct de vedere juridic, în sensul că poate să-și producă efectele sale în absența oricărei măsuri europene ori naționale complementare, necesara aplicării sale.

Exista **3 tipuri** de efect direct, distincte și la fel de importante:

- Efectul direct **vertical ascendent**: un resortisant poate să invoce o normă europeană împotriva unui stat membru;
- Efectul direct **vertical descendent**: statul membru poate să opună o normă UE unei persoane particulare;
- Efectul direct **orizontal**: posibilitatea unui resortisant să invoce aplicabilitatea unei reguli UE contra unui alt particular.

2. Normele europene și aplicarea lor

Regulamentul este singurul act normativ care beneficiază de un **efect direct complet**, cuprinzând toate cele 3 tipuri de efecte: particular-stat (efect direct vertical ascendent), stat-particular (efect direct vertical descendent) și particular-particular (efect direct orizontal);

Directiva europeană nu are efect direct; totuși, dacă un stat membru nu o transpune în termenul prevăzut, prevederile care sunt clare și precise, necondiționate și perfecte din punct de vedere juridic, dobândesc un efect direct vertical ascendent.

Deciziile-cadru aferente cooperării judiciare și în materie de poliție penală - nu li se recunoaște un efect direct.

Posibilitatea procedurală de a solicita aplicarea dreptului european într-un litigiu național cunoaște următoarele finalități:

- *în scopul interpretării conforme*: judecătorul național este ținut să interpreteze dreptul său intern în lumina textului și finalităților directivei și ale dreptului UE aplicabil; invocarea dreptului european nu duce la anularea normei naționale;

- *în scopul excluderii dreptului național neconform*: judecătorul național trebuie să ignore orice normă națională contrară dreptului UE;

- *în scop preventiv*: un justițiabil nu poate cere aplicarea unei directive al cărui termen de transpunere nu s-a împlinit, dar are posibilitatea de a invoca conținutul acesteia, în scopul de a sancționa prin anticipație încălcarea virtuală ce urmează să se confirme în ziua în care termenul de transpunere a expirat;

- *în scop reparatoriu*: un justițiabil poate invoca prejudiciul pe care l-a suferit prin încălcarea dreptului UE de către statul-membru prin incorecta transpunere a dreptului unional-european.

- *în scop de substituire*: nu poate opera decât dacă norma europeană are efect direct și poate fi utilizată fie în absența normelor naționale aplicabile, fie după înlăturarea acestora ca fiind contrare exigentelor dreptului european (invocare în scop de excludere).

1.2. ARHITECTURA JURISDICTIONALĂ A UNIUNII EUROPENE

Curtea de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) este alcătuită din: **Curtea de Justiție și Tribunalul Uniunii Europene**. Tratatul UE prevăd posibilitatea creării și a altor tribunale specializate.

Conform art. 19 alin. 3 din TUE, CJUE este competentă să soluționeze acțiuni formulate de Statele membre, de instituțiile UE sau de persoane fizice sau juridice (resortisanți europeni). În același timp, aceasta poate pronunța hotărâri preliminare (prejudiciale) cu privire la interpretarea și validitatea dreptului UE.

1. Curtea de Justiție

- Este cea mai veche jurisdicție a UE, creată în 1951;
- din 1957, devine singurul organ comun al celor trei comunități: CECA, CEE și EURATOM;

Curtea de Justiție este alcătuită dintr-un număr de judecători egal cu numărul Statelor membre (28/27 post-Brexit), numiți printr-un acord comun de către guvernele statelor membre, asistați de 11 avocați generali.

Avocații generali au rolul de a prezenta public, cu toată imparțialitatea și în deplină independență, concluzii motivate asupra cauzelor deduse spre judecată Curții. Poziția astfel exprimată nu constrânge în niciun fel completul de judecată,

deci nu obligă Curtea să adopte o anumită soluție. Totuși, de cele mai multe ori, hotărârea instanței respectă întrutotul concluziile avocatului general.

Judecătorii și avocații generali sunt selectați din rândul profesioniștilor dreptului care oferă toate garanțiile de integritate și independență profesională și sunt calificați, în țara de origine, pentru a ocupa cea mai înaltă funcție jurisdicțională. În același timp, aceștia pot fi jurisconșulți ale căror competențe sunt recunoscute.

Tratatele nu impun ca judecătorii și avocații generali să fie cetățeni ai statelor care îi propun pentru ocuparea funcției.

Înalții magistrați sunt numiți prin acordul comun al guvernelor statelor membre, pentru un mandat de 6 ani reînnoibil pe termen nelimitate, după consultare unei comisii de specializate, care atestă competența acestora de a ocupa funcția respectivă printr-un „aviz cu privire la capacitatea candidaților”. În privința avocaților-generalii, Germania, Franța, Italia, Marea Britanie și Spania numesc fiecare câte un avocat general, iar celelalte state își împart prin rotație celelalte 6 posturi restante;

La fiecare 3 ani are loc o înlocuire parțială a judecătorilor și avocaților generali. După fiecare înlocuirii parțială, judecătorii aleg un Președinte și un Vicepreședinte al Curții, pentru un mandat de 3 ani, reeligibil. Atributele Președintelui includ prezidarea ședințelor și deliberărilor în camera de consiliu, precum și conducerea lucrărilor și serviciilor instanței.

Curtea desemnează un Prim avocat general, pentru 1 an, cu rolul de a repartiza dosarele între avocații generali;

Fiecare judecător și avocat general dispune de 3 referendari (magistrați asistenți).

Organizarea internă a Curții de Justiție

Formațiunile de judecată al Curții de Justiție sunt Marea Cameră și complete a câte 5 sau 3 judecători. Pentru anumite cauze, stabilite prin Statut, sau atunci

când consideră că este necesar, dată fiind complexitatea speței, Curtea poate judeca în Camera Plenară (alcătuită din toți judecătorii Curții).

În prezent, Curtea este alcătuită din 5 complete a câte 5 judecători și 5 complete a câte 3 judecători. Președinții fiecărui complet sunt aleși de și dintre membrii acestuia, pentru un mandat de 3 ani, reînnoibil.

Marea Cameră este alcătuită din 15 judecători și este condusă de Președintele Curții. Este alcătuită de Președintele și Vicepreședintele Curții, 3 Președinți de complete de 5 judecători, judecătorul-raportor și încă 9 judecători. Aceștia din urmă și cei 3 Președinți de complete de 5 judecători sunt aleși prin tragere la sorți.

Completele de 3 sau 5 judecători sunt alcătuite din Președinte, judecătorul-raportor și încă 1 sau 3 magistrați, aleși prin tragere la sorți.

Judecătorul-raportor este numit, pentru fiecare cauză în parte, de către Președintele completului și are ca scop să urmărească desfășurarea procedurii și să redacteze un raport preliminar care devine, ulterior, un proiect de hotărâre.

2. Tribunalul Uniunii Europene (TUE)

Tribunalul UE fost creat în 1988 sub denumirea de Tribunalul de Primă Instanță pentru a simplifica activitatea Curții de Justiție și pentru a scurta termenul de soluționare a cauzelor. Sub această denumire a început să funcționeze în anul 1990.

Tratatul de la Nisa (2000) permite crearea de camere jurisdicționale sectoriale specializate, care să funcționeze pe lângă Tribunal; prin Tratatul de la Lisabona, acestea au fost transformate în „tribunale specializate”, iar Tribunalul de Primă Instanță a devenit Tribunalul Uniunii Europene.

Este alcătuit în prezent din 48 de judecători (cel puțin 1 judecător pentru fiecare Stat membru), cu posibilitatea de a avea un maxim de 56 de judecători. Aceștia sunt numiți pentru un mandat de 6 ani, reînnoibil, de comun acord de către guvernele statelor membre, după evaluarea comisiei de specialitate. Judecătorii

sunt aleși din rândul specialiștilor care îndeplinesc condițiile pentru ocuparea celei mai înalte funcții jurisdicționale din statul de origine și oferă garanții supreme de integritate și independență profesională. Corpul judecătorilor se reînnoiește la fiecare 3 ani.

Pe lângă Tribunal nu funcționează un corp al avocaților generali. În caz de nevoie, pentru soluționarea unei anumite cauze, unul dintre judecători poate îndeplini această funcție.

După fiecare reînnoire parțială, judecătorii Tribunalului aleg un Președinte, pentru un mandat de 3 ani, reeligibil. Acesta este asistat de către un Vicepreședinte.

Tribunalul UE este alcătuit din complete de 3 sau 5 judecători. În prezent, există 9 complete de 5 judecători și 9 complete de 3 judecători. Spre deosebire de Curtea de Justiție, cea mai comună formulă de judecată este completul de 3 judecători.

În situații de excepție, Tribunalul se poate reuni în sesiune plenară, poate constitui complete de 1 singur judecător (începând cu anul 1999) sau se poate reuni într-o Mare Cameră, alcătuită din 13 judecători.

Judecătorul unic poate judeca o cauză atunci când respectă cumulativ următoarele 4 condiții:

- a) este foarte simplă din punct de vedere juridic;
- b) sesizarea se realizează printr-o decizie de trimitere, adoptată cu unanimitate de un complet de 3 judecători, după examinarea cauzei;
- c) acțiunea respectivă trebuie să se încadreze în categoria acțiunilor directe (acțiune în anulare, acțiune în carență, acțiune în responsabilitate);
- d) acțiunea să nu aibă ca obiect legalitatea unui act de aplicabilitate generală ori privind punerea în aplicare a unor reguli relative la concurență, controlul concentrărilor comerciale, ajutorul de stat, sau organizarea comună a piețelor agricole și a mărcilor europene.

3. Tribunalul Funcției Publice al UE (TFPUE)

A fost un tribunal special, creat prin Decizia Consiliului nr. 2004/752 din 2 noiembrie 2004 și a început să funcționeze la data de 2 decembrie 2005. TFPUE reprezintă prima jurisdicție specializată, abilitată să se pronunțe asupra contenciosului funcției publice a UE, competență care aparținuse anterior Tribunalului UE.

Era alcătuit din 7 judecători, numiți de către Consiliu, pentru un mandat de 6 ani, reînnoibil, după consultarea unui comitet consultativ independent. În funcționarea sa, TFPUE aplică regulamentul Tribunalului.

Tribunalul Funcției Publice și-a încetat activitatea la data de 1 septembrie 2016, iar competențele sale au revenit Tribunalului UE.

4. Tribunalul pentru brevetul comunitar/european (încă în stadiul de proiect).

În jurisdicțiile europene lucrează 1.700 de persoane, juriști din cele 28 de state membre ale UE.

5. Grefa și administrația Curții

Corpul grefierilor are rolul de a asista membrii Curții de Justiție a Uniunii Europene în exercitarea atribuțiilor jurisdicționale. Grefa are ca obiect de activitate primirea, transmiterea și arhivarea documentelor și hotărârilor Curții și publică, anual, registrul de jurisprudență al jurisdicțiilor Europene.

II. COMPETENȚELE JURISDICȚIILOR UNIUNII EUROPENE

Competențele jurisdicțiilor UE pot fi organizate în jurul a doua axe principale:

A. Căile principale (generale) de acțiune, care cuprind următoarele funcții:

1. Funcția contencioasă:

- a) *Contenciosul de legalitate* (acțiunea în anulare, acțiunea în carență și excepția de nelegalitate);
- b) *Contenciosul în răspundere* (răspunderea contractuală și răspunderea extracontractuală);
- c) *Contenciosul privind neîndeplinirea obligațiilor europene* de către statele membre.

2. Funcția regulatorie

- Trimiterile prejudiciale în interpretare și în aprecierea legalității.

3. Funcția consultativă

- Avizul dat de CJUE la cererea Comisiei, Consiliului și a Parlamentului asupra conformității cu dreptul european a proiectelor de acorduri internaționale având ca parte Uniune Europeană; dacă avizul este negativ, acordul nu poate intra în vigoare decât după revizuirea Tratatelor UE.

B. Căile accesorii de acțiune

Distingem printre acestea:

- Căile de atac (procedurile de recurs) împotriva deciziilor TUE și ale tribunalelor specializate (în prezent, exclusiv TFPUE);
- Contenciosul relativ la Banca Europeană de Investiții și cel privind contractele semnate de UE;
- căile de acțiune specifice anumitor domenii, de exemplu acțiunea disciplinară împotriva mediatorului, a membrilor Comisiei și a membrilor Curții de Conturi;

Competențe extraordinare ale jurisdicțiilor UE:

- competențele de deplină jurisdicție în ceea ce privește sancțiunile prevăzute de regulamente;
- posibilitatea de a garanta un efect definitiv regulamentelor anulate, ori de a limita în timp efectele unei hotărâri de invalidare a unui act normativ european.

Curtea de Justiție este competentă să soluționeze:

- *Acțiunile în neîndeplinirea obligațiilor europene* de către statele membre;
- *Trimiterile prejudiciale* (întrebările preliminare);
- *Cererile de aviz* privind compatibilitatea cu dispozițiile tratatelor a unui tratat internațional ce urmează a fi încheiat;
- *Acțiunile în anulare și în carență* care sunt formulate:
 - a) de un stat membru, împotriva unui act ori a unei abțineri de a se pronunța a Parlamentului European ori a Consiliului, ori a ambelor, în cazul procedurii codecizionale;
 - b) de o instituție a UE, ori de către Banca Centrală Europeană, împotriva unui act ori a unei abțineri de a se pronunța a Parlamentului European, a Consiliului, a celor două instituții hotărând împreună (procedura codeciziei), ori a Comisiei;
 - c) de o instituție a Uniunii contra unui act ori a unei abțineri de a se pronunța a Băncii Centrale Europene;
- *Căile de atac:*
 - *recursurile* împotriva hotărârilor Tribunalului;
 - *reexaminările* împotriva deciziilor Tribunalului pronunțate, în recursurile formulate împotriva hotărârilor TFPUE.

Tribunalul Uniunii Europene este competent să soluționeze:

- *Acțiunile directe* introduse de persoanele fizice și de persoanele juridice (resortisanții europeni) împotriva:
 - actelor instituțiilor europene ai căror destinatari sunt sau care le privesc direct și individual (*acțiunea în anulare*);
 - abținerii de a acționa a acestor instituții (*acțiunea în carență*).

- *Acțiunile în anulare sau carență* formulate de statele membre împotriva Comisiei;
- *Acțiunile* introduse de statele membre contra Consiliului privind actele adoptate în domeniul *ajutorului de stat, măsurilor de apărare comercială (anti-dumping)* și *actelor prin care el exercită competențe de executare*;
- *Acțiunile în răspundere extracontractuală* vizând obținerea reparării pagubelor cauzate de instituțiile Uniunii ori agenții lor;
- *Acțiunile în răspundere contractuală* fondate pe contractele încheiate de către UE sau în numele său care prevăd expres competența Tribunalului printr-o clauză compromisorie;
- *Acțiunile* în materie de *proprietate intelectuală*;
- *Căile de atac (recursurile)* formulate împotriva hotărârilor Tribunalului Funcției Publice;

Tribunalul Funcției Publice avea competența de a se pronunța asupra litigiilor dintre Uniune și agenții săi, atribuție ce aparținea anterior Tribunalul.

- Hotărârile TFPUE pot fi contestate în fața Tribunalului, printr-un „recurs limitat la problemele de drept”.

III. PROCEDURA ÎN FATA JURISDICȚIILOR UE

Indiferent de natura cauzei, procedura specifică jurisdicțiilor europene cuprinde o fază scrisă și, în general, o fază orală, cu caracter public.

Distingem între, pe de o parte, *procedura trimiterii prejudiciale* și, pe de altă parte, *procedura aferentă acțiunilor directe*.

1. Sesizarea jurisdicției unionale și procedura scrisă.

A. În trimiterea prejudicială:

- jurisdicția națională supune atenției CJUE probleme relative la *interpretarea* ori *validitatea* unei dispoziții de drept european, sub forma unei hotărâri jurisdicționale, conform regulilor naționale de procedură.

- după ce este tradusă în toate limbile oficiale ale Uniunii Europene, grefa comunică cererea către părțile implicate în cauză cu titlu principal, dar și tuturor statelor membre și instituțiilor europene.

- în Jurnalul Oficial al UE se publică un comunicat, în care se arată părțile și conținutul cauzei.

- persoanele și instituțiile notificate pot formula și trimite Curții observații scrise, într-un termen de 2 luni.

- Curtea de Justiție poate solicita statelor și instituțiilor europene alte date și informații pertinente.

B. În acțiunile directe:

- CJ ori TUE sunt sesizate printr-o cerere scrisă, care se trimite grefei; aceasta publică o comunicare în Jurnalul Oficial, în care se precizează obiectul și concluziile reclamantului.

- acțiunea este comunicată părții adverse, care dispune de o lună (Curte) sau două luni (Tribunal) spre a introduce un memoriu în apărare.

- reclamantul are dreptul la **replică**, iar pârâtul la o **duplică**, în termen de o lună pentru fiecare.

TFPUE: procedura se deschide printr-o cerere scrisă de un avocat și trimisă grefei, care o comunică părții adverse; aceasta dispune de un termen de 2 luni pentru a prezenta un memoriu în apărare. Tribunalul poate decide dacă un al doilea schimb de memorii scrise este necesar.

În ambele tipuri de proceduri (trimiterea prejudicială și acțiunea directă), se desemnează un judecător-raportor și un avocat general, însărcinați cu urmărirea derulării cauzei.

2. Faza orală

A. Măsurile preparatorii și raportul de ședință

- După încheierea procedurii scrise, părțile sunt invitate să indice, într-un termen de o lună, dacă și pentru ce solicită organizarea unei ședințe publice pentru susținerea pledoariilor. Curtea decide, pe baza raportului judecătorului-raportor și după ascultarea avocatului general, dacă dosarul necesită măsuri de instrucție (solicitarea unor documente suplimentare, proba prin martori, expertize, deplasări la fața locului, informații oficiale etc.), cărei formațiuni de judecată să-i fie trimisă cauza și dacă va avea loc o ședința de prezentare a pledoariilor, fixându-se, dacă e cazul, și data acesteia.

- Judecătorul-raportor rezumă, într-un raport de ședință, faptele susținute în cerere, precum și argumentele părților, iar, dacă este cazul, cele ale intervenienților.
- Raportul este făcut public în limba de procedură, după încheierea ședinței.

TFPUE: judecătorul-raportor întocmește un raport pregătit al ședinței, conținând elementele esențiale ale cauzei și indicând punctele asupra cărora părțile trebuie să-i concentreze pledoariile lor; documentul este pus la dispoziția publicului în limba de desfășurare a procedurii.

B. Ședința publică și concluziile avocatului general

- Pledoariile se țin în ședință publică, în fața instanței (completului) și A avocatului general (numai în cazul Curții de Justiție); judecătorii și avocatul general pot pune părților întrebările pe care le considera oportune.
- La câteva săptămâni după ședința de judecată, avocatul general prezintă în fața Curții concluziile sale, tot în ședință publică; acestea tratează în detaliu aspectele juridice ale litigiului și propun răspunsul pe care consideră că trebuie să-l primească problema ridicată.

Acest moment marchează încheierea fazei orale.

- Dacă apreciază că dosarul nu ridică nicio chestiune de drept nouă, Curtea poate decide, cu ascultarea avocatului general, ca acesta să fie judecat fără concluzii.
- Curtea poate ordona redeschiderea procedurii orale, în ipoteza în care cauza trebuie soluționată pe baza unui argument care nu a fost pus în dezbateră părților, ori pe care îl consideră insuficient clarificat.

3. Procedurile speciale

A. Procedura ordonanței motivate (numai pentru CJ)

- atunci când o chestiune prejudicială este identică cu una asupra căreia Curtea s-a pronunțat deja;

sau

- atunci când răspunsul la cererea de trimitere a jurisdicției naționale nu permite nicio îndoială rezonabilă;

Curtea de Justiție poate hotărî în sensul *respingerii trimiterii prejudiciale printr-o ordonanță motivată*, în care se face referință la decizia pronunțată anterior privind aceeași problemă ori la jurisprudența pertinentă, după ascultarea avocatului general.

B. Procedura accelerată (pentru CJUE și TUE)

- Permite pronunțarea rapidă a unei hotărâri, în cauzele care prezintă urgență extremă, prin reducerea termenelor și eliminarea anumitor etape ale procedurii; în urma cererii introduse de una dintre părți, președintele Curții sau al Tribunalului, după ce ascultă părțile, decide dacă există o urgență specială, care să justifice folosirea procedurii accelerate.

- Procedura accelerată pentru trimiterile prejudiciale, aplicabilă Curții de Justiție, poate fi decisă de președintele Curții, la cererea jurisdicției naționale, în mod excepțional, „atunci când circumstanțele invocate stabilesc urgența excepțională de a se pronunța asupra chestiunii ridicate cu titlu prejudicial”.

C. Procedura prejudicială de urgență (pentru CJ)

Aplicată de la 1 martie 2008 și consacrată oficial prin Tratatul de la Lisabona, această procedură permite Curții să trateze într-un termen redus în mod semnificativ chestiunile cele mai sensibile, relative la spațiul de libertate, de securitate și de justiție, cum ar fi, de exemplu:

- anumite situații privative de libertate, atunci când răspunsul la problema ridicată este determinant pentru aprecierea situației juridice a persoanei deținute ori private de libertate;

- un litigiu privind autoritatea parentală sau încredințarea copiilor (minori), atunci când competența judecătorului sesizat, în virtutea dreptului UE, depinde de răspunsul la întrebarea prejudicială.

Există trei caracteristici esențiale care disting această nouă procedură de procedura prejudicială ordinară:

1. Operează, în scop de celeritate, o distincție între actorii competenți să participe la faza scrisă a procedurii și cei abilitați să participe la faza orală a acesteia; astfel, numai părțile principale, statul membru căruia îi aparține jurisdicția de trimitere, Comisia Europeană și, eventual, Consiliul și Parlamentul European (dacă e vizat un act al acestora) pot depune observații scrise;
2. Cauzele sunt supuse unei proceduri accelerate de înregistrare; toate dosarele vizând spațiul de libertate, de securitate și de justiție sunt încredințate unei camere din 5 judecători, desemnați special pentru a asigura, pentru 1 an, filtrarea și instrumentarea acestor cauze. Dacă se decide să se dea curs cererii de aplicare a procedurii de urgență, camera se va pronunța imediat în ședință, după ascultarea avocatului general;
3. Procedura se derulează, în practică, esențialmente pe cale electronică; comunicările instanței cu părțile și celelalte entități implicate se realizează exclusiv în acest mod.

D. Ordonanța președințială

Pe calea ordonanței președințiale se urmărește:

- obținerea suspendării executării unui act al unei instituții, care face obiectul unei acțiuni pe fond;

sau

- oricare altă măsură provizorie necesară pentru a preveni un prejudiciu grav și ireparabil, în detrimentul uneia dintre părți.

Pentru a dispune aceste măsuri provizorii prin ordonanță, se cer îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- Acțiunea pe fond să pară, la prima vedere, fondată;

- Reclamantul trebuie să dovedească urgența măsurilor, fără de care ar suferi un prejudiciu grav și ireparabil;

- Măsurile provizorii trebuie să țină cont de echilibrul dintre interesele părților și interesul general.

- Ordonanța are un caracter provizoriu și nu constituie o antepunțare asupra fondului cauzei; ea poate face obiectul unui recurs în fața Curții, pentru ordonanțele pronunțate de TUE, ori în fața Tribunalului, pentru cele date de TFPUE.

4. Hotărârile jurisdicțiilor europene

- Judecătorii deliberează pe baza unui *proiect de hotărâre* elaborat de judecătorul raportor; fiecare membru al completului poate propune modificări.
- Deciziile sunt luate în *majoritate* și *nu se pot face opinii separate*; se semnează de toți judecătorii care au participat la deliberare, iar dispozitivul este pronunțat în ședință publică; sunt disponibile pe internet și publicate în culegerile anuale;
- Hotărârile CJUE au, în principiu, *un caracter definitiv*; totuși, pot fi supuse reevaluării (cu excepția hotărârilor prejudiciale) prin: *opoziție, terță opoziție, recursul în interpretare și recursul în revizuire*;
- Aceste căi de drept sunt deschise și față de hotărârile TUE, care pot face și obiectul unui *recurs* la Curtea de Justiție, în termen de 2 luni de la comunicare. Recursul nu poate fi fondat decât pe motive privind necompetența tribunalului și neregularități de procedură prin care se aduce atingere intereselor reclamantului ori se încalcă dreptul UE.
- Curtea de Justiție judecă *numai în drept*; atunci când casează hotărârea TUE, poate fi *să trimită cauza spre rejudecare* acestuia, care este ținut de aspectele de drept tranșate, fie *să o rețină spre judecată* (ceea ce se întâmplă cel mai frecvent);
- Procedura este asemănătoare și în privința *hotărârilor TFPUE*, care pot face obiectul unui *recurs* în fața TUE.

5. Cheltuielile de procedură și regimul lingvistic

A. Cheltuielile de procedură

- Procedura în fața CJUE, TUE și TFPUE este scutită de cheltuieli judiciare;
- Cheltuielile cu onorariul unui avocat abilitat să profeseze în fața unei jurisdicții a unui stat membru, care reprezintă părțile, nu sunt suportate de jurisdicția europeană; totuși, dacă o parte se află în imposibilitatea de a face față, în tot sau în parte, cheltuielilor de judecată, ea poate, fără să fie reprezentată de avocat, să ceară asistență judiciară gratuită. Cererea în acest sens trebuie să fie însoțită de toate datele care să dovedească starea de nevoie a solicitantului.

B. Regimul lingvistic

- În acțiunile directe, atunci când sunt formulate împotriva unei instituții a UE, limba utilizată pentru cerere – care poate fi una din cele 24 de limbi oficiale ale UE, deci inclusiv româna – va fi limba de procedură a cauzei; în toate celelalte cazuri, limba oficială este limba pârâtului;
- În situația trimerilor prejudiciale, limba de procedura este cea a jurisdicției naționale care se adresează CJUE;
- Dezbaterile care au loc în timpul ședinței sunt traduse simultan, după nevoie, în diferitele limbi oficiale ale UE;
- Limba de deliberare este *limba franceză*;
- Traducerile simultane includ, teoretic, toate combinațiile de limbi oficiale ale UE (24 de limbi și 552 combinații);
- Toate hotărârile CJ, TUE și TFPUE sunt publicate în Culegeri de jurisprudență, care apar traduse în toate limbile oficiale ale UE, și pe site-ul oficial al CJUE, www.curia.eu

IV. ACȚIUNILE EUROPENE

1. Acțiunea în neîndeplinirea obligațiilor europene (fr. – *recours en manquement*; eng. – *infringement*)

Aproape jumătate din acțiunile soluționate de CJUE sunt acțiuni directe, dintre care o parte foarte importantă sunt acțiuni în neîndeplinirea obligațiilor europene.

Art. 258 TFUE: „În cazul în care Comisia consideră că un stat membru a încălcat oricare dintre obligațiile care îi revin în temeiul tratatelor, aceasta emite un aviz motivat cu privire la acest aspect, după ce a oferit statului în cauză posibilitatea de a-și prezenta observațiile. În cazul în care statul în cauză nu se conformează acestui aviz în termenul stabilit de Comisie, aceasta poate sesiza Curtea de Justiție a Uniunii Europene”.

Art. 259 TFUE: „Oricare dintre statele membre poate sesiza Curtea de Justiție a Uniunii Europene în cazul în care consideră că un alt stat membru a încălcat oricare dintre obligațiile care îi revin în temeiul tratatelor. Înainte ca un stat membru să introducă împotriva unui alt stat membru o acțiune întemeiată pe o pretinsă încălcare a obligațiilor care îi revin în temeiul tratatelor, acesta trebuie să sesizeze Comisia [...]”

1.1. Procedura în neîndeplinirea obligațiilor europene

A. Definiție:

- Acțiunea vizează esențialmente greșita aplicare a dreptului european;

- Neîndeplinirea obligațiilor relative la statutul de membru UE vizează ansamblul dreptului european: dreptul primar, dreptul derivat și jurisprudența;
- Efectele dispozițiilor legislative, de reglementare ori administrative ale statului în cauză, având la bază dreptul european, se apreciază ținând seama de interpretarea data de jurisdicțiile naționale;
- Procedura operează indiferent de organul statal a cărui acțiune ori inacțiune este la originea neîndeplinirii, chiar dacă este vorba de o instituție independentă sub aspect constituțional.

B. Originea procedurii: faptele care conduc la declanșarea procedurii sunt aduse la cunoștința Comisiei în trei moduri:

1. În urma plângerii particularilor; în acest caz, nu trebuie demonstrată existența unui interes de a acționa;
2. Identificarea problemei din oficiu de către Comisie;
3. Neconcordanțe ce reies din notificarea măsurilor de transpunere a dreptului UE.

C. Etapele procedurii:

Comisia nu este ținută să respecte un termen determinat pentru formularea unei acțiuni în neîndeplinirea obligațiilor europene; ea apreciază în mod liber oportunitatea formulării unei asemenea acțiuni, fără să fie obligată să-și motiveze opțiunea, iar considerațiile care stau la baza acesteia nu pot afecta admisibilitatea acțiunii.

Faza precontencioasă:

- Are ca scop să îi ofere statului membru vizat posibilitatea de a se conforma obligațiilor sale rezultate din dreptul european ori să-și valorifice mijloacele de apărare împotriva acuzațiilor formulate de Comisie;

Faza precontencioasă începe printr-o **scrisoare de punere în întârziere** trimisă statului membru de către Comisie, având ca scop:

a) identificarea obiectului litigiului și informarea statului membru că este invitat să prezinte observațiile sale și/sau elementele necesare pregătirii apărării;

b) să-i permită statului membru să regleze situația înainte de sesizarea CJUE.

- Scrisoarea permite interogarea statului membru asupra unor dificultăți de adaptare și/sau de transpunere a dreptului UE, relevate de Comisie, scop în care i se acordă un termen de 2 luni pentru a răspunde acestor întrebări.
- Statele membre au dreptul la un termen rezonabil pentru a răspunde la scrisoarea de punere în întârziere și a se conforma avizului motivat, ori pentru a-și pregăti apărarea.

În urma scrisorii de punere în întârziere, statul poate acționa în 3 moduri posibile:

a) recunoaște dificultățile și suprimă dispozițiile contestate;

b) consideră că dreptul sau național este conform dreptului UE;

c) nu răspunde.

În ultimele 2 cazuri, după expirarea termenului, Comisia trimite un **aviz motivat**, prin care acorda un nou termen de 2 luni pentru abrogarea legislației contestate ori a practicii neconforme, sau pentru adoptarea reglementarilor necesare pentru a se conforma dreptului european.

Și în acest caz, întâlnim 3 situații posibile:

a) statul membru își recunoaște greșelile și expune dispozițiile pe care le va lua;

b) statul nu recunoaște greșelile imputate;

c) statul nu răspunde.

În ultimele 2 cazuri, Comisia are posibilitatea de a sesiza CJUE.

Acuzațiile prezentate de Comisie trebuie să fie *identice*, atât în ambele etape ale procedurii precontencioase (scrisoare de punere în întârziere și avizul motivat), cât și în etapa contencioasă.

Faza contencioasă:

Procedura contencioasă debutează odată cu sesizarea Curții.

Totuși, trebuie avut în vedere faptul că peste 70% din cauze sunt clasate înainte de trimiterea unei scrisori de punere în întârziere; 85% sunt clasate înainte de emiterea avizului motivat și 93% înainte ca CJUE să se pronunțe.

În fața Curții, în 99% din cauze se ajunge la condamnarea statului membru.

a. Procedura contencioasă ordinară.

În cadrul unei acțiuni în neîndeplinirea obligațiilor europene, Curtea nu poate lua în considerație măsurile adoptate de statul membru vizat, pentru îndeplinirea obligațiilor sale, realizate după sesizarea acesteia.

Comisia nu poate sesiza Curtea decât dacă statul membru în cauză nu s-a conformat avizului motivat în termenul indicat în acest scop.

- O acțiune în neîndeplinire este *inadmisibilă* atunci când actul național vizat de aceasta *și-a epuizat efectele proprii înainte de expirarea termenului stabilit prin avizul motivat*, și chiar înainte de trimiterea scrisorii de punere în întârziere;
- Recunoașterea de către statul membru vizat și răspunderea sa nu au incidență asupra admisibilității acțiunii în neîndeplinire.

b. Procedurile contencioase derogatorii

Procedurile contencioase derogatorii nu cunosc procedura precontencioasă. Acestea pot interveni în următoarele situații:

- Comisia poate ordona unui stat membru suspendarea unui ajutor incompatibil cu piața comună; dacă statul refuză, poate sesiza direct CJUE (art. 108 TFUE par. 2);
- Atunci când statul membru abuzează de posibilitatea de derogare de la dreptul european pentru motive de protecție națională (art. 348 par. 2 TFUE);

- Atunci când statul tinde să impună măsuri care aduc atingere liberei circulații a mărfurilor, Comisia poate sesiza direct CJUE;
- BEI și BCE pot sesiza CJUE pentru nerespectarea prevederilor art. 271 TFUE lit. a și d.

1.2. Sarcina probei

CJUE este foarte exigentă în privința sarcinii probei cu privire la comportamentul constitutiv al neîndeplinirii obligațiilor europene, care revine exclusiv Comisiei.

Atunci când Comisia a furnizat suficiente elemente care probează unele fapte situate pe teritoriul statului membru pârât și de natură a stabili că autoritățile au dezvoltat o practică repetată și persistentă contrară dispozițiilor unei directive, revine acestuia să constate în mod substanțial și detaliat datele astfel prezentate și consecințele care decurg de aici.

1.3. Hotărârea în neîndeplinirea obligațiilor europene

Procedura în neîndeplinirea obligațiilor europene conduce la *constatarea obiectivă* a nerespectării de către un stat membru a obligațiilor impuse prin dreptul european, neavând relevanță dacă aceasta rezultă din voința statului membru, din neglijența sa ori din dificultățile tehnice cu care se confruntă acesta.

Hotărârea are un caracter *declarativ*, prin urmare, CJUE nu are competența să anuleze actele de drept intern ori să dispună măsuri de executare statului membru. Acesta trebuie să corecteze din proprie inițiativă elementul neconform, aplicând hotărârea Curții.

Interesul aplicării imediate și uniforme a dreptului european impune ca hotărârea CJUE să fie executată imediat; numai în caz excepțional, se poate dispune suspendarea provizorie a aplicării unei reglementări neconforme cu dreptul UE.

Promovarea unei acțiuni în neîndeplinirea obligațiilor europene din inițiativa unui stat membru, contra unui alt stat membru, în temeiul art. 259 TFUE, a fost rar utilizată (numai 5 cazuri după 1958).

2. Controlul de legalitate al acțiunii și inacțiunii instituțiilor UE

Controlul de legalitate al acțiunii și inacțiunii instituțiilor UE se realizează prin două căi directe: *acțiunea în anulare* (art. 263 din TFUE) și *acțiunea în carență (constatarea abținerii de a acționa)* (art. 265 din TFUE) și printr-o cale indirectă: *excepția de nelegalitate* (art. 277 din TFUE), care nu are un caracter autonom, ci se articulează cu primele, permițând controlul indirect al legalității.

2.1. Acțiunea în anulare

Acțiunea în anulare reprezintă acțiunea directă prin care un subiect de drept european solicită structurilor jurisdicționale eliminarea din ordinea juridică europeană a unui act emis de Uniune sau o instituție a sa.

Art. 263 TFUE:

„Curtea de Justiție a Uniunii Europene controlează legalitatea actelor legislative, a actelor Consiliului, ale Comisiei și ale Băncii Centrale Europene, altele decât recomandările și avizele, și a actelor Parlamentului European și ale Consiliului European menite să producă efecte juridice față de terți. Aceasta controlează, de asemenea, legalitatea actelor organelor, oficiilor sau agențiilor Uniunii destinate să producă efecte juridice față de terți.

În acest scop, Curtea are competența să se pronunțe cu privire la acțiunile formulate de un stat membru, de Parlamentul European, de Consiliu sau de Comisie, pentru motive de necompetență, de încălcare a unor norme fundamentale de procedură, de încălcare a tratatelor sau a oricărei norme de drept privind aplicarea acestuia ori de abuz de putere.

În aceleași condiții, Curtea are competența să se pronunțe cu privire la acțiunile formulate de Curtea de Conturi, de Banca Centrală Europeană și de Comitetul Regiunilor, care urmăresc salvagardarea prerogativelor acestora.

Orice persoană fizică sau juridică poate formula, în condițiile prevăzute la primul și al doilea paragraf, o acțiune împotriva actelor al căror destinatar este sau care o privesc direct și individual, precum și împotriva actelor normative care o privesc direct și care nu presupun măsuri de executare. Actele de constituire a organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii pot să prevadă condiții și proceduri speciale privind acțiunile formulate de persoanele fizice sau juridice împotriva actelor acestor organe, oficii sau agenții care sunt destinate să producă efecte juridice față de ele.

Acțiunile prevăzute de prezentul articol trebuie formulate în termen de două luni, după caz, de la publicarea actului, de la notificarea acestuia reclamantului sau, în lipsă, de la data la care reclamantul a luat cunoștință de actul respectiv.”

A. Admisibilitatea acțiunii în anulare

Admisibilitatea acțiunii în anulare este o problemă de ordine publică, ceea ce înseamnă că trebuie se fie examinată din oficiu de către judecător, înaintea oricărui alt aspect de procedură sau de fond.

Condiții de admisibilitate:

1. Condiții privind natura actelor atacate

Primul criteriu de admisibilitate îl reprezintă *existența unui efect juridic obligatoriu*, atât în general, cât și față de reclamantul în cauză. Acest criteriu este aplicabil indiferent dacă este vorba de un reclamant privilegiat (instituțiile Uniunii și statele membre) ori unul neprivilegiat (persoane fizice ori juridice).

Criteriul *interesului direct și individual* se aplică reclamanților neprivilegiați – de exemplu, un regulament având un caracter general poate produce efecte juridice față de reclamant, dar este necesar acesta să justifice și caracterul individual, în sensul că îl afectează personal.

a. *Actele atacabile*

Poate face obiectul unei acțiuni în anulare orice act care produce efecte juridice obligatorii, de natură a afecta interesele reclamantului, modificând în mod evident situația sa juridică.

b. *Acte neatacabile*

Nu pot fi atacate printr-o acțiune în anulare următoarele acte europene:

- Dispozițiile tratatelor constitutive, ale Tratatului privind UE ori ale actelor de aderare;
- Actele Consiliului European, inclusiv actele Conferinței șefilor de stat și de guvern;
- Actele inexistente;
- Actele naționale, inclusiv cele de punere în aplicare a dreptului european;
- Acordurile internaționale ale Uniunii.

II. Condițiile de admisibilitate

TFUE prevede 3 categorii de reclamanți, al căror interes de a acționa nu este recunoscut de aceeași măsură:

- a. ***Reclamanții privilegiați***: Parlamentul european, Consiliul UE, Comisia, statele membre ale UE. Nu trebuie să demonstreze un interes pentru a dobândi calitatea de a acționa și pot ataca orice act din momentul la care legea le permite;
- b. ***Reclamanții semi-privilegiați***: BCE și Curtea de Conturi; acțiunea este admisibilă dacă are în vedere prerogativele acestor instituții.
- c. ***Reclamanții de drept comun (neprivilegiați)***: persoane fizice și juridice, în privința cărora trebuie să distingem între:

- *destinatari*

ori

- *nedestinatari* ai actului atacat.

Aceasta restricție este compensată de posibilitatea de a invoca excepția de nelegalitate în cadrul acțiunilor în anulare.

Particularul *destinatar* al actului este în situația reclamantului privilegiat dar, în plus, trebuie să demonstreze *interesul* de a acționa.

Particularul *nedestinatar* al actului trebuie să demonstreze:

- că actul atacat îl privește *direct*, în sensul că produce în mod direct efecte juridice asupra sa;
- că actul atacat îl privește *individual*; altfel spus, trebuie ca măsura respectivă să îl afecteze, în funcție de anumite calități care îi sunt particulare, ori de o situație de fapt care îl caracterizează în raport cu alta persoană și, pe această cale, îl individualizează în mod analog cu destinatarul.

III. Aspecte privind termenul

- Termenul este o condiție de admisibilitate a acțiunii *de ordine publică*, iar verificarea respectării sale se face din oficiu de jurisdicția europeană;
- Acțiunea în anulare *nu are caracter suspensiv*, dar reclamantul are posibilitatea de a depune, în paralel, o cerere de suspendare, în cazul în care cererea nu apare ca manifest inadmisibil și atunci motivele suspendării au un caracter serios;
- Termenul de introducere a acțiunii este de *2 luni* și curge, după caz, *de la publicarea actului* (în Jurnalul Oficial al UE, dacă actul este de aplicabilitate generală), *de la notificarea (comunicarea) sa către reclamant* (dacă actul este individual) ori, în lipsa acestora, *din ziua în care acesta a luat cunoștință* de el.

Criteriul datei de cunoaștere a actului are un caracter subsidiar în raport cu cel al publicării ori notificării.

Ca regula generală, având în vedere natura actelor ce pot fi atacate, în caz de suprapunere a unei comunicări și a unei publicări, Curtea a considerat că *notificarea primează asupra publicării*.

Partea care invocă în interesul său tardivitatea unei cereri este ținută să facă proba datei la care decizia a fost notificată.

B. Motive de anulare

Art. 263 (2) din TFUE are în vedere 4 asemenea motive:

1. Necompetența temporală, teritorială și materială (*rationae temporis, rationae loci și ratione materiae*); în cadrul unei acțiuni în anulare, necompetența instituției care a adoptat actul atacat reprezintă *un motiv de anulare de ordine publică*, invocat din oficiu de judecătorul european, atunci când niciuna dintre părțile în cauză nu o face;

2. Nerespectarea formelor substanțiale: jurisdicția europeană poate examina din oficiu încălcarea formelor substanțiale și, în special, garanțiile procedurale conferite de ordinea juridică a Uniunii Europene, ori insuficienta motivare.

Este considerată *formă substanțială* orice formalitate care trebuie să fie respectată, fie înainte de adoptarea actului, fie în momentul adoptării sale, și a cărei importanță este apreciată în funcție de măsura în care cum ignorarea sa antrenează anularea actului (formalitățile care ar fi putut exercita o influență asupra conținutului actului ori modului său de adoptare, ignorarea obligației ascultării persoanelor interesate înainte de adoptarea unei decizii, lipsa motivării actului atacat etc.).

De exemplu, consultarea Parlamentului în cazurile prevăzute de Tratat constituie o formalitate substanțială a cărei nerespectare antrenează nulitatea actului respectiv.

Jurisprudența a determinat trei mari categorii de forme substanțiale: garanțiile de procedura, formele care garantează drepturile interesaților și obligația de motivare.

3. Încălcarea Tratatelor ori a oricărei reguli de drept relativă la aplicarea lor, precum jurisprudența, dreptul derivat, principiile generale recunoscute de jurisprudența europeană, cum ar fi: dreptul la apărare, dreptul la securitate juridică, regula *non bis in idem*, regula *nullum crimen, nulla poena sine lege*, principiul proporționalității, principiul neretroactivității, principiul încrederii legitime și principiul legalității, precum și toate acordurile internaționale cu efect direct (care primează asupra textelor de drept european derivat).

Jurisprudența europeană exercită controlul în trei direcții: **eroarea de drept** (eroarea asupra câmpului de aplicare a normei ori ignorarea normei aplicabile), **eroarea de fapt** (eroare asupra materialității faptelor), și **greșita calificare juridică a faptelor** (eroarea comisă cu ocazia asocierii unei situații de fapt cu o noțiune legală).

4. Deturnarea (abuzul) de putere: un act constituie deturnare de putere dacă, pe baza de indicii obiective, pertinente și concludente, se dovedește că a fost adoptat în scopul exclusiv, ori cel puțin determinant, de a atinge alte obiective decât cele declarate ori pentru a eluda o procedura special prevăzută de tratat pentru circumstanțele spetei.

C. Efectele acțiunii în anulare

Art. 264 TFUE (ex-art. 231 TCE)

„În cazul în care acțiunea este întemeiată, Curtea de Justiție a Uniunii Europene declară actul contestat nul și neavenit.

Cu toate acestea, Curtea indică, în cazul în care consideră că este necesar, care sunt efectele actului anulat, care trebuie considerate ca fiind irevocabile.”

- Instituția, organul, oficiul sau agenția emitentă a actului anulat sau a cărei abținere a fost declarată contrară tratatelor este obligată să ia măsurile impuse de executarea hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene.
- O decizie dobândește autoritate de lucru judecat atunci când devine definitivă, respectiv atunci când nu mai poate face obiectul unei căi de atac (recurs), toate termenele aferente fiind scurse.
- Hotărârile Tribunalului au forță executorie de la pronunțare, dar nu trec sub autoritatea de lucru judecat, decât la sfârșitul termenului de recurs; hotărârile Curții au putere de lucru judecat de la pronunțare.

I. *Autoritatea hotărârilor*

Autoritatea de lucru judecat nu privește decât aspectele de fapt și de drept care au fost în mod efectiv ori necesar tranșate prin hotărârea judiciară în cauză. În consecință, devine **inadmisibilă** o altă acțiune având *aceleași părți*, purtând asupra *aceluiasi obiect* și întemeiată pe *aceeași cauză*, condiții cerute cumulativ.

În plus, anularea retroactivă pronunțată de instanța europeană are un efect *erga omnes* (față de toți justițiabilii) ceea ce îi conferă **autoritate absolută de lucru judecat**; ea face imposibil ca problemele de drept pe care le-a rezolvat să fie din nou supuse aceleiași instanțe și examinării acesteia.

- Autoritatea de lucru judecat este o chestiune de ordine publică, ridicată din oficiu de către instanță.
- Autoritatea unei hotărâri de respingere este **relativă**, limitată la motivele de anulare care au fost respinse; prin urmare, există posibilitatea valorificării altor motive de anulare împotriva actului atacat anterior, dar în cadrul unei acțiuni distincte.

II. *Efectele anulării*

Hotărârile care anulează un act de aplicabilitate generală sau dispoziții ale acestuia produc efecte *erga omnes* (față de toți justițiabilii).

O hotărâre care anulează o decizie individuală nu privește decât părțile în litigiu și persoanele direct afectate prin actul anulat.

Sub aspect temporal, hotărârile de anulare au o **aplicare retroactivă** (*ex tunc*), actul considerându-se că nu a existat niciodată.

Există 4 excepții de la această regulă:

1. Excepția prevăzută pentru regulamente (art. 264 alin. 2 TFUE): atunci când consideră necesar, CJUE poate indicat efectele regulamentului anulat care trebuie considerate definitive.

Pe cale jurisprudențială, excepția a fost extinsă, punctual, și în privința altor acte UE.

Curtea poate dispune, chiar din oficiu, în scopul de a tine seama de interesele în cauză, menținerea efectelor dispoziției anulate pe o perioadă de adaptare strict necesară, pentru motive de securitate juridică.

2. CJUE poate decide sa mențină validitatea operațiunilor îndeplinite, pana la pronunțarea hotărârii.

3. CJUE poate decide menținerea efectelor provizorii ale textului anulat, până la adoptarea unui nou text.

4. CJUE nu este competentă spre a se pronunța asupra măsurilor naționale de executare, adoptate în aplicarea actului european anulat.

IV. Executarea hotărârii

- În cadrul controlului de legalitate, judecătorul unional nu are competența de impune instituției autor al actului atacat măsurile pe care hotărârea trebuie să le antreneze; acesta se limitează la a retrimite cauza în fata instituției emitente a actului anulat, care are obligația de a lua măsurile necesare pe care le presupune executarea hotărârii;
- Pentru a se conforma hotărârii, instituția emitentă trebuie să respecte nu numai dispozitivul său, ci și motivele de anulare avute în vedere, indispensabile pentru a determina sensul exact a ceea ce s-a decis.

Instituția condamnată (emitentă a actului anulat) are următoarele obligații:

- **Obligații pozitive:** adoptarea într-un termen rezonabil a unui act conform cu hotărârea, pentru a înlocui actul anulat;
- **Obligații negative:** inexistența obligației de reexaminare a deciziilor individuale similare cu decizia anulate; astfel, dacă au fost adoptate mai multe decizii individuale similare, numai cele atacate pe calea acțiunii în anulare vor fi anulate.

2.2. Acțiunea în constatarea abținerii de a acționa (în carență)

Acțiunea în carență (constatarea abținerii de a acționa) este acțiunea directă prin care justițiabilul europeană solicită instanțelor de la Luxembourg să constate că o instituție a Uniunii Europene nu și-a îndeplinit o obligație stabilită prin Tratat sau alte acte cu valoare normativă de drept european.

Art. 265 TFUE:

„În cazul în care, prin încălcarea prevederilor tratatelor, Parlamentul European, Consiliul European, Consiliul, Comisia sau Banca Centrală Europeană se abțin să hotărască, statele membre și celelalte instituții ale Uniunii pot sesiza Curtea de Justiție a Uniunii Europene pentru a constata această încălcare. Prezentul articol se aplică, în aceleași condiții, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii care se abțin să hotărască.

Această acțiune este admisibilă numai în cazul în care instituția, organul, oficiul sau agenția respectivă a fost solicitată în prealabil să acționeze. În cazul în care, la expirarea unui termen de două luni de la data acestei solicitări, instituția, organul, oficiul sau agenția nu și-a precizat poziția, acțiunea poate fi formulată într-un nou termen de două luni.

Orice persoană fizică sau juridică poate sesiza Curtea în condițiile stabilite la paragrafele precedente în legătură cu omisiunea unei instituții, organ, oficiu sau agenție a Uniunii de a-i adresa un act, altul decât o recomandare sau un aviz.”

Art. 266 TFUE:

„Instituția, organul, oficiul sau agenția emitentă a actului anulat sau a cărei abținere a fost declarată contrară tratatelor este obligată să ia măsurile impuse de executarea hotărârii Curții de Justiție a Uniunii Europene. [...]”

Scopul acestei proceduri este de a constata că o instituție europeană a încălcat o obligație legală de a acționa, de a se pronunța ori de adopta un act sau anumite măsuri.

Acțiunea în carență vizează, în concret, anularea unei decizii implicite de respingere, care rezultă din tăcerea Comisiei față de cererea formulată de persoana interesată. În consecință, dacă o persoană cere unei instituții să revoce un act emis în prealabil, refuzul obținut în acest sens nu poate fi atacat ca o omisiune nelegală de a se pronunța.

Admisibilitatea procedurii în constatarea abținerii de a acționa este subordonată condiției ca reclamantul să fi respectat diferitele etape administrative ale acesteia; astfel, sesizarea judecătorului este în mod obligatoriu precedată de o **invitație de a acționa**, adresată instituției implicate, și la care aceasta din urmă nu răspunde într-un termen de 2 luni.

Admisibilitatea procedurii în constatarea abținerii de a acționa (carență) este o chestiune de ordine publică și trebuie să fie examinată din oficiu de jurisdicția unională (CJUE și Tribunal).

I. Condiții privind calitatea procesuală activă

- **Dreptul de a acționa al statelor membre și al instituțiilor** nu este supus niciunei alte condiții, în afară de cea ca acțiunea să fie formulată împotriva unei instituții UE;
- **Dreptul de a acționa al BCE** este subordonat numai condiției ca acțiunile să privească domeniile ce țin de competența sa;
- **Dreptul de acțiune al persoanelor fizice sau juridice**

Resortisanții europeni pot introduce o acțiune în constatarea abținerii de a acționa (carență) împotriva uneia dintre instituțiile UE care nu le-au adresat sau emis un act, altul decât o recomandare ori un aviz, ai căror destinatari pot fi.

II. Condițiile de deschidere a procedurii

Acțiunea în constatarea abținerii de a acționa **nu se deschide decât cu condiția prealabilă de a fi îndreptată împotriva uneia dintre instituțiile europene**: Parlamentul, Consiliul sau Comisia. Ea poate fi exercitată atunci când instituția în cauză **a omis să îndeplinească o obligație** ce i-a fost impusă prin Tratat ori prin dreptul UE derivat.

În acest sens, trebuie îndeplinite 4 condiții:

- Uniunea Europeană trebuie să dispună de o competență în domeniul respectiv;
- Instituția competentă trebuie să dispună de o putere de acțiune în materie;
- Instituția trebuie să aibă obligația de a acționa;
- Abținerea nu poate să fie constatată decât cu condiția ca instituția să fi dispus de un termen rezonabil pentru a acționa.

Regulile cu privire la introducerea acțiunii în carență și, respectiv, procedura judecării acesteia, sunt identice cu cele aferente acțiunii în anulare

2.3. Controlul incident al legalității: excepția de nelegalitate

Art. 277 TFUE:

„Sub rezerva expirării termenului prevăzut la articolul 263 al șaselea paragraf, în cazul unui litigiu privind un act cu caracter general adoptat de o instituție, un organ, un oficiu sau o agenție a Uniunii, orice parte se poate prevala de motivele de drept prevăzute la articolul 263 al doilea paragraf pentru a invoca în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene inaplicabilitatea respectivului act.”

Sistemul căilor principale de acțiune stabilit de Tratatul european distinge între acțiunile reglementate la art. 258 și art. 259 TFUE, prin care se solicită să se constate că un stat membru nu și-a îndeplinit obligațiile unional-europene, și acțiunile vizate de art. 263 și art. 265 TFUE, care privesc controlul de legalitate al actelor și abținerilor instituțiilor UE.

Excepția de nelegalitate este un incident care poate fi ridicat în cadrul unei asemenea proceduri.

Art. 277 TFUE nu deschide o cale de acțiune paralelă celei prevăzute de art. 263 (acțiunea în anulare); excepția de nelegalitate are ca scop protejarea justițiabilului față de aplicarea unui regulament nelegal, fără a se pune în discuție regulamentul însuși, devenit inatacabil prin expirarea termenului. Totuși, un reclamant nu poate, în cadrul unei acțiuni în anulare îndreptată împotriva unei decizii, să invoce pe calea excepției nelegalitatea unui act anterior de aceeași natură, a cărui anulare putea să o ceară în mod direct.

Scopul excepției de nelegalitate este acela de a permite persoanelor fizice și juridice, care dispun de un acces restrâns la contenciosul în anulare (având în vedere condițiile de admisibilitate), de a ridica, în cadrul unei acțiuni în anulare îndreptată împotriva unui act care le privește în mod direct și individual, inaplicabilitatea actului de aplicare generală pe care actul individual atacat se întemeiază.

Câmpul de aplicare al art. 277 TFUE se întinde și asupra actelor instituțiilor care, chiar dacă nu au forma unui regulament, produc totuși efecte similare și care,

pentru aceste motive, nu ar putea fi atacate de alte subiecte de drept decât instituțiile și statele membre conform art. 263 TFUE.

Este necesar, în afara de a fi ridicată în mod expres, ca excepția să rezulte în mod clar și complet din cererea formulată în acest sens, pentru a permite, atât părții pârâte, cât și judecătorului, să-i deslușească conținutul.

A. Condițiile controlului de legalitate

1. Condiții privind persoanele ce pot ridica excepția:

Art. 277 TFUE se referă la „orice parte”, ceea ce implică atât persoanele fizice și juridice (resortisanții europene), cât și statele membre și instituțiile UE;

2. Condiții privind acțiunile susceptibile să primească o excepție de nelegalitate

Excepția de nelegalitate nu poate fi exercitată decât în mod incidental; ea nu poate fi invocată în absența unui drept de acțiune principală și nu poate fi exercitată decât sub forma unui incident procedural. Astfel, validitatea unui regulament sau a unui act asimilat poate fi pusă în discuție cât timp el constituie temeiul juridic al actelor de aplicare atacate;

Rezultă, deci, că inadmisibilitatea acțiunii principale antrenează, ca o consecință firească, și inadmisibilitatea excepției de nelegalitate care o însoțește.

Excepția de nelegalitate poate fi introdusă în contenciosul de legalitate, cel de deplină jurisdicție și cel de responsabilitate, dar nu poate fi invocată în cadrul contenciosului de neîndeplinire a obligațiilor unionale ori în procedura jurisdicțiilor naționale, având în vedere posibilitatea de formula o trimitere prejudicială în aprecierea validității actului.

3. Condiții privind actele supuse controlului indirect:

- Excepția trebuie îndreptată împotriva unui act care nu poate să facă obiectul unei acțiuni directe în anulare introdusă de persoana care ridică excepția de nelegalitate;
- Admisibilitatea excepției este subordonată condiției ca actul a cărui inaplicabilitate este solicitată să fie efectiv atacabil în litigiul principal, adică

să existe o **legătura** între actul de aplicabilitate generală a cărui nelegalitate este invocată și actul individual a cărui anulare se solicită prin acțiunea principală;

- O excepție de nelegalitate presupune, pentru a fi admisă, ca actul general a cărui nelegalitate se invocă să fie aplicabil, direct sau indirect, în speța care face obiectul acțiunii, și să existe o legătură juridică directă între decizia individuală atacată și actul general a cărui nelegalitate se invocă;
- existența unei asemenea legături poate fi interpretată și din constatarea că decizia atacată se bazează pe o dispoziție a actului a cărui legalitate este contestată, chiar dacă acesta din urmă nu ar constitui baza juridică formală a actului atacat.

B. Conținutul controlului incident de legalitate

I. Examinarea excepției ridicate: art. 277 TFUE dispune că excepția poate să se sprijine pe ansamblul mijloacelor prevăzute în art. 263, paragraful 1 TFUE, respectiv: actele adoptate împreună de Parlamentul european și Consiliu, actele Consiliului, Comisiei și ale BCE, altele decât recomandările și avizele, și actele Parlamentului european destinate a produce efecte juridice față de terți și având în vedere competențele jurisdicțiilor unionale;

II. Efectul admiterii excepției: spre deosebire de actul declarat nelegal în cadrul unei acțiuni în anulare, actul contestat pe calea unei excepții de nelegalitate nu este declarat „nul și neavenit”, ci numai „inaplicabil în speță”. Aceasta declarare nu produce decât efecte relative, adică limitate la părțile în litigiu (efectul *inter partes*) și, în timp, respectiv de la data pronunțării hotărârii (efect *ex nunc*).

Declararea inaplicabilității atrage automat anularea actului individual. Totuși, actele adoptate pe baza unei reglementari declarate neegale pe calea excepției, de la data adoptării sale la data pronunțării deciziei care constată nelegalitatea, subzistă și continuă să producă efecte.

În majoritatea cazurilor, actul de aplicabilitate generală este corectat de instituția competentă.

V. TRIMITEREA PREJUDICIALĂ

Trimiterea prejudicială (întrebarea preliminară) este o procedură care permite jurisdicțiilor statelor membre ale Uniunii Europene să obțină de la CJUE răspunsuri legale în privința interpretării dreptului primar sau derivat pe care trebuie să îl aplice într-o cauză (trimiterea prejudicială în interpretare), sau în privința validității unui act de drept derivat, cu aplicabilitate în litigiul dedus soluționării (trimiterea prejudicială în validitate).

1. Caracteristicile juridice ale trimiterii prejudiciale

- Nu este o procedură contencioasă, ci **un mecanism de interpretare**;
- Este o procedură incidentă unei proceduri naționale;
- CJUE realizează o interpretare a dreptului european și, eventual, o apreciere a validității sale, dar nu aplică niciodată dreptul interpretat în cazul în speță;
- Numai judecătorul național, și nu părțile cauzei, pot formula o trimitere prejudicială;

2. Categoriile de trimiteri prejudiciale

Există două categorii fundamentale: trimiterea prejudicială **în interpretare** și trimiterea prejudicială **în aprecierea validității**.

A. Trimiterea în interpretare

Judecătorul european este competent să interpreteze tratatele, actele de drept derivat (regulamente, directive și actele BCE), statutele și actele tuturor organismelor create de Consiliu, convențiile internaționale, deciziile și deciziile-cadru, principiile generale ale dreptului UE și hotărârile Curții.

La cererea instanțelor naționale, CJUE poate să interpreteze:

- dreptul UE (drept originar ori derivat, hotărâri jurisdicționale, acorduri internaționale încheiate de Uniune), cu excepția titlului V, capitolul 2 din TUE (PESC – politica externă și securitatea comună)

- deciziile-cadru, deciziile, convențiile și măsurile de aplicare a lor, intervenite în cadrul cooperării polițienești și judiciare în materie penală (cu condiția ca statele să fi acceptat în prealabil competența Curții);

- unele convenții așa-zise para-comunitare, precum Convenția de la Bruxelles din 1968 privind competența judiciară și executarea deciziilor în materie civilă și comunitară, și Convenția de la Roma din 1980 privind legea aplicabilă obligațiilor comerciale (devenite, între timp, regulamente);

- dispozițiile TFUE (titlul IV) referitoare la libera circulație a persoanelor, dreptul la azil, la imigrare, precum și la cooperarea polițienească și judiciară în materie penală și actele adoptate de Consiliu în baza lor (cu excepția celor privind menținerea ordinii publice și securitatea internă).

B. Trimiterea în aprecierea validității

Este o modalitate de control al legalității actelor Uniunii.

CJUE este competentă să se pronunțe asupra validității:

- dreptului UE derivat, angajamentelor exterioare ale Uniunii și a actelor asimilate;

- dispozițiilor TFUE (titlul IV) relative la libera circulație a persoanelor, dreptul de azil, imigrație, precum și la cooperarea polițienească și judiciară în materie penală și a actelor adoptate de Consiliu pe baza lor (cu excepția celor privind menținerea ordinii publice și securității interne);

- deciziilor-cadru, deciziilor, convențiilor și măsurilor de aplicare a acestora, sub condiția acceptării în prealabil de către statul membru a competenței Curții;

- Tratatul de la Lisabona prevede deplina competență a CJUE pentru materiile Spațiului Libertății, Securității și Justiției începând cu 1 decembrie 2014.

3. Condițiile de aplicabilitate

Autorul trimiterii prejudiciale este o jurisdicție națională, noțiune pentru definirea căreia jurisprudența CJUE a identificat 6 criterii:

- a) originea legală a organismului (comisiile arbitrale nu pot sesiza Curtea);
- b) caracterul permanent;
- c) caracterul obligatoriu al jurisdicției sale; această obligație are 2 sensuri: fie părțile sunt ținute să se adreseze organului de trimitere, fie deciziile acestui organ sunt obligatorii;
- d) natura contradictorie a procedurii, adică hotărârile organismului de trimitere sunt luate după audierea argumentelor părților;
- e) organismului hotărăște în drept, nu în echitate;
- f) caracterul independent;

Aplicarea criteriilor se face de la caz la caz; nu este exclus să se solicite criterii suplimentare; în mod obligatoriu, jurisdicția trebuie să aparțină statelor membre ale UE.

4. Întinderea competenței judecătorului de a formula o trimitere prejudicială

În principiu, judecătorul național deține monopolul formulării întrebării preliminare; este interzisă atât trimiterea acesteia de către părți, cât și completarea sau să corectarea problemei pusă în discuție de judecătorul național în fata CJUE.

Judecătorul național este singurul competent să aprecieze **necesitatea unei hotărâri prejudiciale**, pentru a fi în măsură să pronunțe o hotărâre, și **pertinența întrebărilor** pe care le pune Curții.

Jurisdicțiile ale căror hotărâri sunt susceptibile de a fi atacate au **posibilitatea** de a formula o trimitere în interpretare, dar **obligația** de a formula o trimitere în aprecierea validității.

Jurisdicțiile ale căror hotărâri nu sunt susceptibile a fi atacate (în general, curțile supreme ale statelor membre) au **obligația** de a formula ambele tipuri de trimiteri prejudiciale.

Refuzul unei jurisdicții de a sesiza CJUE, în cazul în care aceasta este obligată în acest sens, poate da naștere fie la **o acțiune în neîndeplinirea obligațiilor europene** contra statului de care depinde jurisdicția respectivă, fie la **o acțiune în răspundere delictuală** împotriva statului, formulată de persoana lezată în drepturile și interesele sale legitime.

Trimiterea prejudicială se formulează în limba națională a instanței de trimitere.

5. Judecarea cauzei prejudiciale

CJUE verifică, mai întâi, propria sa competență, apoi dacă întrebarea prejudicială a fost trimisă conform regulilor naționale de organizare și de procedură judiciară, și, în fine, o eventuală inadmisibilitate a cererii, având în vedere următoarele criterii de admisibilitate:

- pertinența întrebării, în sensul că ea trebuie să fie necesară rezolvării contenciosului național; astfel, întrebarea nu trebuie să fie una prea generală sau pur ipotetică, deoarece trimiterea prejudicială nu are ca finalitate decât soluționarea unui contencios național preexistent, și nu să ofere opinii consultative sau interpretări teoretice ale dreptului european;
- dacă nu dispune de elemente suficiente care să-i permită să răspundă, judecătorul european poate solicita instanței de trimitere lămuriri suplimentare;

- informațiile furnizate în hotărârea de trimitere nu trebuie numai să permită Curții să dea răspunsuri utile, dar, de asemenea, să dea guvernelor statelor membre, precum și altor părți interesate, posibilitatea de a prezenta observațiile lor.

- caracterul de noutate al întrebării, în sensul că să nu existe deja jurisprudență aferentă problemei de drept ridicate, sau aceasta să nu fi făcut deja obiectul unei trimiteri prejudiciale formulate în cadrul aceluiași litigiu;

Deși jurisdicția de trimitere stabilește atât necesitatea, cât și pertinența unei întrebări preliminare, CJUE poate reformula această întrebare, pentru a-i permite să de răspunsuri mai precise. În plus, Curtea poate extinde portanța problemei de drept, în sensul includerii în cauză a unor reglementări europene aplicabile dar neavute în vedere de instanța de trimitere.

6. Efectele întrebării prejudiciale

A. Trimiterea în interpretare

Jurisdicția de trimitere este obligată să respecte, la soluționarea litigiului, interpretarea dată de CJUE dreptului UE aplicabil, ca urmare a întrebării sale; aceeași regulă se aplică tuturor jurisdicțiilor care vor urma să aplice același text.

Administrațiile și jurisdicțiile naționale sunt obligate să respecte soluția impusă prin interpretarea oferită în urma întrebării prejudiciale (efectul *erga omnes* al hotărârii).

B. Trimiterea în aprecierea validității

Cum am arătat mai devreme, aceasta se impune ansamblului jurisdicțiilor naționale; totuși, declararea nevalidității pronunțate de judecătorul unional nu are ca efect, prin ea însăși, eliminarea actului invalidat din ordinea juridică, dar obligă autoritatea europeană care l-a adoptat să-l modifice și/sau să-l abroge și să repare prejudiciul creat prin aplicarea actului în cauză.

De asemenea, autoritățile naționale trebuie să conformeze dispozițiile naționale de aplicare a textului european declarat nevalid cu hotărârea CJUE, dar cu respectarea regulilor naționale de procedură.

Judecătorul național sesizat cu un litigiu guvernat de dreptul european poate dispune măsuri provizorii pentru a garanta eficiența deplină a hotărârii jurisdicționale ce urmează să producă efecte asupra unor drepturi subiective invocate pe baza dreptului european, ca urmare a unei proceduri în fața CJUE.

În numele independenței funcționale dintre trimiterea prejudicială în aprecierea validității unui act și acțiunea în anulare, CJUE a introdus, în condițiile tăcerii tratatului UE, o clauză de blocare (*foreclosure*), care interzice:

- ca un reclamant să invoce, pe cale de excepție, în cadrul unei acțiuni împotriva unei măsuri naționale de aplicare, nevaliditatea unui act european individual ori general, pe care a omis să-l atace direct;
- o acțiune în anulare împotriva aceluiași act, fiind lipsită de obiect.

Efectul în timp al hotărârii

Ca regulă generală, hotărârea prejudicială produce **efect retroactiv**, respectiv de la intrarea în vigoare a actului a cărui interpretare și/sau apreciere a validității se solicită.

Ca **excepție**, Curtea poate dispune ca o asemenea hotărâre să producă efecte **numai pentru viitor**, în situația în care se întrunesc cumulativ următoarele condiții: 1) buna credință a părților în cauză; 2) un risc real și concret de „tulburări grave” ce ar fi antrenate de efectul retroactiv al hotărârii.

VI. CONTENCIOSUL DE PLINĂ JURISDICȚIE (COMPETENȚA DE FOND A CJUE)

Spre deosebire de tipurile de contencios prezentate anterior, *cel de plină jurisdicție* (competența de fond) implică o putere mai mare a judecătorului UE, în sensul că acesta este chemat să judece pe fond anumite litigii, prin modificarea unui act ori stabilirea unei obligații pecuniare, părțile fiind ținute a se conforma.

Se înscriu în această categorie litigiile vizând răspunderea extracontractuală, răspunderea contractuală, funcția publică a UE, proprietatea intelectuală și contenciosul sancționator.

6.1. Acțiunea în răspundere extracontractuală

Art. 268 TFUE: „Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să judece litigiile care au ca obiect repararea prejudiciilor menționate la articolul 340 al doilea paragraf și al treilea paragraf.”

Art. 340 TFUE: „Răspunderea contractuală a Uniunii este guvernată de legea aplicabilă contractului respectiv.

În materie de răspundere extracontractuală, Uniunea este obligată să repare, în conformitate cu principiile generale comune ordinilor juridice ale statelor membre, prejudiciile cauzate de instituțiile sale sau de agenții săi în exercițiul funcțiilor lor.

Prin derogare de la dispozițiile celui de-al doilea paragraf, Banca Centrală Europeană trebuie să repare, în conformitate cu principiile generale comune ordinilor juridice ale statelor membre, prejudiciile cauzate de aceasta sau de agenții săi în exercitarea funcțiilor lor.

Răspunderea personală a agenților față de Uniune este reglementată de dispozițiile care le stabilesc statutul sau regimul care li se aplică.”

Competența de soluționare a litigiilor vizând răspunderea extracontractuală a UE aparține, în mod exclusiv, jurisdicțiilor UE, în aplicarea art. 268, ceea ce implică în mod necesar și ca răspunderea extracontractuală a Uniunii să fie angajată exclusiv în baza și în condițiile dreptului U.E., și se justifică în mod esențial prin faptul că angajarea acestei răspunderi presupune foarte frecvent faptul că domeniul de aplicare este o apreciere asupra politicii Uniunii. În consecință, se exclude jurisdicțiilor naționale.

Întrucât Uniunea exercită ea însăși foarte puține activități materiale, răspunderea sa extracontractuală se declanșează mai ales pentru adoptarea de acte ilegale, ipoteză în care nu poate fi angajată decât în condiții foarte strict definite de judecătorul de la Luxemburg, într-un mod în care justițiabilii nu sunt încurajați să introducă acțiuni în domeniu.

A. Principiile generale comune ale drepturilor statelor membre

Uniunea este obligată să repare daunele cauzate de instituțiile sale sau de agenții săi în exercițiul funcțiilor lor, în conformitate cu principiile generale comune ale ordinilor juridice ale statelor membre. Astfel, răspunderea extracontractuală a Uniunii va fi angajată numai dacă reclamantul poate să demonstreze nelegalitatea comportamentului instituțiilor, realitatea pagubei și

existența unei legături de cauzalitate între comportament și prejudiciul invocat”.

Condițiile necesare angajării răspunderii extracontractuale a Uniunii sunt identice cu cele cerute, în multe sisteme de drept naționale, pentru angajarea răspunderii autorităților publice în dreptul administrativ intern sau chiar cu cele aferente răspunderii delictuale.

Art. 340 (2) TFUE) nu desemnează principiile generale ale dreptului în sensul clasic al termenului, ci, mai degrabă, reguli sistemice comune legislațiilor naționale în domeniul răspunderii.

B. Titularii acțiunii în răspunderea extracontractuală

Orice persoană fizică ori juridică, inclusiv statele, care a suferit o pagubă, are dreptul să introducă o acțiune în despăgubire. *Per a contrario*, instituțiile UE nu pot formula o asemenea cerere, având în vedere că reprezintă însăși Uniunea. Existența unei daune constituie temeiul interesului legitim de a acționa.

Acțiunea în despăgubire se prescrie într-un termen de 5 ani, calculați de la survenirea faptului prejudiciabil. Termenul de prescripție se întrerupe fie prin cererea formulată în fața CJUE, fie prin cererea prealabilă (și facultativă) adresată de victimă instituției competente a UE. În acest ultim caz, cererea trebuie să fie formulată în temeiul acțiunii în anulare ori al acțiunii în constatarea abținerii de a acționa.

C. Calitatea de pârât

Acțiunea în despăgubire trebuie să fie îndreptată împotriva Uniunii Europene, întrucât obligația de a repara prejudiciul aparține exclusiv acesteia, conform prevederilor TFUE. În practică, CJUE a admis cererea introdusă direct împotriva instituției responsabile.

D. Autonomia acțiunii în despăgubire

Inițial, în jurisprudența CJUE s-a considerat că nu se poate invoca răspunderea Uniunii cât timp actul considerat ca fiind cauza prejudiciului nu a fost anulat, soluție care se putea explica în principal prin temerea ca justițiabilii să nu utilizeze acțiunea în despăgubire pentru a invoca ilegalitatea actelor UE, atunci când nu au sau au pierdut posibilitatea de a solicita anularea acestor acte.

Ulterior, jurisprudența unională a consacrat explicit principiul autonomiei acțiunii în despăgubire în raport cu acțiunea în anulare. Astfel, anularea prealabilă a actului incriminat nu mai este o condiție de admitere a acțiunii în despăgubire. Autonomia acțiunii în răspundere a fost afirmată, de asemenea, și în raport cu acțiunea în constatarea abținerii de a acționa. Desigur, autonomia acestei acțiuni înseamnă și că condițiile admiterii sale nu depind de cele ale celorlalte acțiuni.

E. Paguba reparabilă

Prima condiție de admisibilitate a cererii e ca prejudiciul să fie „născut și actual”. Această concluzie are următoarele consecințe:

- acțiunea va fi respinsă dacă paguba nu s-a realizat, dar riscă să se realizeze; totuși, cererea poate fi admisă dacă prejudiciul este previzibil cu suficientă certitudine și iminent.

- este necesar să se probeze faptul că prejudiciul invocat constituie „o consecință directă” a comportamentului litigios, iar „cauza directă” este cauza „determinantă”, necesară realizării pagubei.

Pot fi reparate și daunele morale, cu același titlu ca și pagubele materiale.

Atunci când răspunderea rezultă dintr-un act ilicit adoptat într-o materie care implică alegeri de politică economică, prejudiciul reparabil trebuie să fie grav și special. În acest caz, „paguba pretinsă trebuie să depășească limitele riscurilor economice normale iminente activităților din sectorul vizat”. În jurisprudența

CJUE s-a considerat astfel că paguba nu e reparabilă dacă ea nu atinge decât un grup restrâns și net delimitat de operatori.

F. Imputabilitatea pagubei

Aceasta presupune, mai întâi, identificarea persoanei responsabile, situație în care se impune distincția între acțiunile imputabile administrației, în calitate de instituție a UE, și cele imputabile unui agent determinat al administrației, caz în care se adaugă și culpa în serviciu și culpa personală.

În jurisprudența CJUE s-a statuat că se angajează răspunderea UE atunci când comportamentul ilegal ce se află la originea daunei este imputabil „instituțiilor Uniunii”; această expresie trebuie înțeleasă într-un sens larg, care implică organismele prevăzute de tratat și autorizate să acționeze în numele și pe seama Uniunii, precum: BEI, mediatorul, Banca Centrală Europeană și agenții săi ș.a.

Referitor la comportamentul imputabil unui agent identificat, trebuie să distingem după cum paguba este provocată de acesta în afara exercițiului funcțiunii, ori în exercitarea atribuțiilor de serviciu. În prima ipoteză, culpa agentului este lipsită de orice legătură cu serviciul și nu angajează răspunderea Uniunii; în cea de-a doua, Uniunea are obligația de a repara pagubele cauzate de agenții săi, conform principiilor generale comune drepturilor statelor membre.

G. Împărțirea răspunderii

Cumulul culpelor se poate prezenta sub două forme:

a) o culpă imputabilă unui stat membru se cumulează cu o alta, imputabilă Uniunii;

- această situație este generată de faptul că autoritățile naționale intervin adesea alături de instituțiile UE pentru a asigura executarea politicilor comune,

născându-se astfel problema de a și dacă victima unei pagube trebuie să caute răspunderea statului în cauză ori pe cea a Uniunii.

- UE nu va trebui să suporte decât consecințele prejudiciabile legate de culpa sa exclusivă, ceea ce presupune să fie posibilă distingerea clară între consecințele prejudiciabile, a celor aferente direct comportamentului Uniunii, și cele exclusiv imputabile autorității naționale.

b) o culpă imputabilă UE se cumulează cu o culpă imputabilă unui agent identificat al acesteia.

- în acest caz se aplică regula absolută conform căreia Uniunea nu poate fi constrânsă să suporte consecințele prejudiciabile legate de culpa personală a agentului, atunci când aceasta a fost comisă în afara exercitării funcțiilor sale.

H. Izvoarele obligației de reparație

Răspunderea extracontractuală a Uniunii Europene rezultă, în esență, din actele juridice ilegale, din moment ce UE nu exercită decât activități materiale limitate. Un act juridic corect nu poate, în principiu, să stea la originea răspunderii extracontractuale.

Jurisprudența CJUE nu distinge între natura actelor UE în cauză (regulamente, directive, decizii etc.), singura distincție aplicată fiind cea care impune condiții mai stricte de angajare a răspunderii Uniunii pentru actele care implică opțiuni de politică economică.

I. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de acte normative care implică alegeri de politică economică

Noțiunea de „act normativ, care implică alegeri de politică economică” vizează categorii foarte diverse: regulamente de bază ori executive ale Consiliului sau directive. Criteriul determinant rezidă în existența unei largi puteri discreționare în cadrul căreia instituția UE a fost în măsură să aleagă liber între numeroase opțiuni de politică în domeniul economiei.

J. Hotărârea în despăgubire

Hotărârea jurisdicției UE în materie de despăgubiri are autoritate de lucru judecat. În jurisprudența CJUE s-a refuzat extinderea și în cazul acțiunilor în răspundere extracontractuală a UE a posibilității de a limita în timp efectele hotărârilor sale, posibilitate pe care judecătorul de la Luxemburg a consacrat-o în cazul acțiunii în anulare și cel al trimiterii prejudiciale.

6.2 Acțiunea în răspundere contractuală

Potrivit **art. 272 TFUE**, „Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe în temeiul unei clauze compromisorii cuprinsă într-un contract de drept public sau de drept privat, încheiat de Uniune sau în numele acesteia”.

În absența unei asemenea clauze, competența de soluționare a litigiilor născute din aplicarea contractului respectiv sunt soluționate de jurisdicțiile naționale. În practică, pentru contractele cele mai importante, prin clauză compromisorie, competența de soluționare a litigiilor se atribuie în general CJUE, în timp ce pentru cele de însemnătate mai scăzută se stipulează competența jurisdicțiilor naționale ori tribunalelor arbitrale.

În același context, conform **art. 340 alin. 1 TFUE**: „Răspunderea contractuală a Uniunii este guvernată de legea aplicabilă contractului respectiv”. Cel mai frecvent este vorba despre o lege națională, chiar dacă e posibilă prevederea de derogări de la aplicarea acesteia. Unele contracte fac trimitere chiar la principiile generale ale dreptului comun al statelor membre. Uneori, s-a ajuns la situația în care legea aplicabilă contractelor să fie însăși dreptul UE, de exemplu în cazul contractelor dintre Uniune și agenții săi.

6.3 Contenciosul funcției publice a U.E.

Potrivit **art. 270 TFUE**, „Curtea de Justiție a Uniunii Europene este competentă să se pronunțe asupra oricărui litigiu dintre Uniune și agenții acesteia, în limitele și condițiile stabilite prin Statutul funcționarilor Uniunii și regimul aplicabil celorlalți agenți ai Uniunii”.

Acest contencios privește personalul Uniunii, format din funcționari și persoane angajate pe bază de contract (agenți ai UE).

Au calitatea de funcționari persoanele numite într-o funcție permanentă a unei dintre instituțiile sau organele Uniunii; aceștia sunt supuși regimului special instituit prin Statutul funcționarilor UE. Alți membrii ai personalului pot fi angajați prin contract conform dispozițiile „Regimului aplicabil celorlalți agenți ai UE”, cu trimiteri la Statutul funcționarilor. Se înscriu în această categorie:

- agenții temporari care ocupă temporar și pentru o durată de maxim 6 ani, un post de funcționar;
- agenții contractuali, angajați în vederea îndeplinirii unor sarcini administrative;
- agenții locali, care sunt angajați în locuri situate în afara Uniunii Europene, conform reglementărilor locale, în vederea de a executa, de regulă, munci manuale sau de menaj;
- consilierii speciali, care sunt angajați pentru o perioadă de doi ani, reînnoibilă, mai ales la Comisie, pe lângă Comisari.

Numărul lor rămâne restrâns.

Dezvoltarea și amplificarea cantitativă a contenciosului aferent funcției publice a constituit una dintre cauzele care au determinat reforma jurisdicției europene și crearea Tribunalului de Primă Instanță la sfârșitul anilor 1980. La

rândul său, TPI a cunoscut aceeași situație, fapt pentru care a fost creată prima jurisdicție administrativă specializată, Tribunalul Funcției Publice a Uniunii Europene, în 2004, în urma intrării în vigoare a Tratatului de la Nisa.

A. Titularii acțiunii

Ca regulă, sunt titularii dreptului de a acționa în justiție agenții Uniunii, fie ei funcționari sau personal contractual. Pe calea jurisprudenței, sfera acestora s-a extins și la candidații la funcția publică, dar o atare calitate a fost refuzată asociațiilor profesionale ale funcționarilor, precum sindicatele. În privința acestora din urmă, s-a considerat că aceștia nu pot acționa decât în cadrul contenciosului în anulare ori în răspunderea de drept comun, cât timp se respectă condițiile pentru a acționa.

B. Alte condiții de admisibilitate a acțiunii. Acțiune trebuie îndreptată împotriva instituției, organului, oficiului sau agenției în serviciul căreia funcționează agentul respectiv, și mai precis, a unui act emis de autoritatea investită cu competența de numire a acestuia. În lipsa unui asemenea act, agentul trebuie să-l solicite printr-o cerere adresată autorității respective. Actul trebuie să îl afecteze, adică să aducă atingere drepturilor sau intereselor personale, materiale sau morale ale agentului, ceea ce exclude posibilitatea ca el să poată să atace o măsură privind organizarea ori funcționarea serviciului care nu are incidență asupra acestor drepturi sau interese.

Nu poate fi atacat decât un act cu caracter individual, iar împotriva unuia cu caracter general poate fi ridicată excepția de nelegalitate cu ajutorul unei acțiuni îndreptate contra unei decizii individuale de aplicare.

Acțiunea în fața jurisdicției trebuie precedată de o procedură administrativă prealabilă, constând într-o reclamație adresată autorității emitente a actului, cu excepția cazului în care litigiul poartă asupra unui act pe care autoritatea nu mai poate să-l revoce sau să-l modifice.

Termenul în care se poate introduce reclamația este de trei luni de la publicarea ori notificarea actului. Termenul acțiunii jurisdicționale este tot de trei luni, dar socotit de la notificarea răspunsului ori de la respingerea implicită a reclamației.

C. Particularități ale procedurii

Contenciosul funcției publice se apropie de contenciosul muncii, așa cum este cunoscut el în drepturile naționale ale statelor membre al UE, și ale cărui particularități rezultă din aceea că privește relațiile profesionale. Ele presupun, printre altele, ca soluția litigiului să nu fie întotdeauna de natură juridică și să parvină cât mai rapid posibil, pentru a limita disfuncționalitățile în raporturile de muncă.

Cele mai importante particularități ale acestei proceduri sunt următoarele:

- durata de derulare a procedurii este relativ redusă; întrucât introducerea acțiunii este precedată de o fază precontencioasă, de regulă este prevăzut un singur schimb de memorii, în loc de două.

- rezolvarea pe cale amiabilă este încurajată, în special în cauzele:

- care nu justifică o publicitate, întrucât litigiul nu ridică nicio problemă de interes general pentru alți funcționari (de exemplu hărțuirea, conflictul interpersonal între funcționar și ierarhie ș.a.);
- atunci când miza procesului este mică în comparație cu costul procedurii;

- în cauzele repetitive, în care soluția de principiu a făcut deja obiectul unei hotărâri.

- în ceea ce privește cheltuielile de judecată, se aplica regula generală conform căreia partea care pierde plătește, dar Tribunalul își rezervă dreptul de a o aplica efectiv.

În ipoteza în care rezolvarea amiabilă este acceptată de către parte, judecătorul nu exercită decât un control minimal al legalității și îndeplinește un rol de mediator, în deplină imparțialitate. Decizia de a recurge la soluționarea amiabilă aparține completului (formațiunii) de judecată.

Acordul între părți poate să fie obținut în fața sau în afara instanței TFPUE. În această din urmă situație, cauza este radiată de pe rol prin ordonanță. În caz de eșec al rezolvării amiabile, procedura contencioasă continuă.

6.4. Contenciosul privind drepturile de proprietate intelectuală

Acest contencios a apărut la mijlocul anilor 1990, și dispozițiile specifice sunt consacrate prin Regulamentul de procedură al Tribunalului UE, jurisdicția competentă pentru a-l soluționa.

Este vorba despre acțiunile îndreptate împotriva Oficiului de armonizare în piața interioară (mărci, desene și modele) (O.A.P.I.) și împotriva Oficiului comunitar al varietăților vegetale (O.C.V.V.), cu condiția ca introducerea acestor acțiuni să fie precedată de o procedură în fața unei camere de acțiune internă a Oficiului în cauză.

Acțiunile de acest gen privesc aplicarea regulilor referitoare la proprietatea intelectuală, vizând fie mărcile, desenele și modelele (regulamentul CE nr. 40/1994 al Consiliului, din 20 decembrie 1994 privind marca comunitară), fie varietățile vegetale (regulamentul CE nr. 2100/1994 al Consiliului din 21 iulie 1994 privind stabilirea unui regim de protecție comunitară a soiurilor vegetale).

În practică, marea majoritate a cauzelor privesc refuzul O.A.P.I. de a înregistra o marcă europeană. Înregistrarea se poate refuza mai ales dacă este lipsită de un caracter distinctiv ori dacă este descriptivă, sau în caz de opoziție bazată pe existența unei mărci protejate anterior într-un stat membru ori ca marcă europeană.

Procedura de soluționare acestor acțiuni diferă de cea de drept comun prin obligația ce incumbă reclamantului de a utiliza o procedură prealabilă în fața camerei de acțiune internă a oficiului respectiv și printr-o serie de aspecte procedurale în fața jurisdicției UE.

A. Procedura para-contencioasă prealabilă

Înainte de a sesiza jurisdicțiile UE cu acțiunea în anulare, deciziile oficiilor respective trebuie să fie contestate în fața unei „camere de acțiune internă” a fiecăruia dintre acestea. Categoriile de decizii supuse acestei proceduri, compunerea și modul de funcționare al camerelor respective sunt prevăzute în regulamentele privind marca UE și varietățile vegetale. Astfel, în cadrul O.A.P.I. sunt organizate 5 camere de acțiune, din care 4 consacrate exclusiv problemelor de marcă, iar una chestiunilor de desene ori modele. Unele cauze pot fi soluționate de o Mare Cameră ori de un membru unic.

Un regulament de procedură specifică a fost adoptat la 5 februarie 1996 (nr. 216/1996/CE al Comisiei).

Camerele de acțiune sunt conduse de un președinte, care este numit de Consiliu dintr-o listă pregătită de Consiliul de administrație al Oficiului. El prezidează camera în dezbaterile cauzelor, dispune de puteri de gestiune și organizatorice și desemnează un raportor pentru fiecare dosar. Ceilalți membri ai camerelor de acțiune sunt numiți de consiliul de administrație al Oficiului respectiv. Aceștia hotărăsc în condiții de totală independență și imparțialitate.

Procedura din fața camerelor este inspirată din cea a unei jurisdicții UE. Cererea scrisă trebuie introdusă la Oficiu într-un termen de două luni, calculat de la notificarea ori de la publicarea deciziei contestate. Reclamantul poate fi destinatarul deciziei ori o persoană privită de acesta în mod direct și individual. Acțiunea va avea forma unui memoriu, în care se exprimă motivele avute în vedere.

Odată trimisă camerei, acțiunea este examinată și un proiect de decizie este redactat de un raportor. În acest cadru, o procedură orală este posibilă.

Camera de acțiune poate fie să trimită cauza Oficiului pentru a o soluționa, fie să decidă ea însăși pe fond. În ciuda analogiei dintre o cameră de acțiune a unui

Oficiu și o formațiune de judecată, Tribunalul a decis că aceste camere de recurs nu sunt calificate ca fiind instanță de judecată, ci au o natură administrativă. Deciziile acestor came pot fi atacate cu recurs în fața Tribunalului UE.

B. Particularitățile procedurii de soluționare a acțiunii

Desfășurată în fața Tribunalului UE, procedura de judecată a acestei categorii de acțiuni este similară celei de drept comun, stipulată în art. 263 TFUE în privința acțiunii în anulare (art. 130-136 al Regulamentului Tribunalului). De asemenea, motivele care pot fi invocate sunt aceleași, respectiv: necompetența, încălcarea unor norme fundamentale de procedură, încălcarea tratatelor sau a oricărei norme de drept privind aplicarea acestora, ori abuzul de putere. Termenul de introducere a acțiunii este de două luni, calculat de la notificarea deciziei camerei de acțiune. Totuși, dreptul la acțiune nu aparține, ca și în cazul acțiunii în anulare, oricărei persoane privite în mod individual și direct, ci numai unei părți la procedura în fața unei camere de acțiune interne, în condițiile în care aceasta nu a răspuns favorabil solicitărilor sale.

Tribunalul poate să judece fără faza orală a procedurii, în afara situațiilor în care una din părți depune o cerere motivată în acest sens.

Spre deosebire de acțiunea în anulare de drept comun, judecătorul UE are competența nu numai de a anula decizia atacată, dar poate, de asemenea, să o reformeze în cazul în care cauza este în stare de judecată. Oficiul competent este ținut de a lua măsurile cerute de executarea hotărârii.

6.5. Contenciosul sancționator

Art. 261 TFUE: „Regulamentele adoptate de Consiliu și cele adoptate în comun de Parlamentul European și de Consiliu în conformitate cu dispozițiile tratatelor pot să confere Curții de Justiție a Uniunii Europene competența de fond în ceea ce privește sancțiunile prevăzute de aceste regulamente”.

Ca și în materia contractelor, judecătorul de la Luxemburg devine competent să soluționeze pe fond anumite litigii numai dacă un regulament o prevede expres. Acesta este cel mai adesea fondat pe art. 103 TFUE relativ la dreptul concurenței și singurul care prevede expres edictarea de sancțiuni unionale. Mai multe regulamente adoptate în acest domeniu atribuie o competență pe fond Curții, precum regulamentul nr. 17/62 al Consiliului din 6 februarie 1962. Lista acestora este publicată de CJUE.

Exercitarea competenței de fond se înscrie în cadrul controlului actelor instituțiilor UE și în special cel aferent acțiunii în anulare. Art. 261 TFUE are ca efect lărgirea întinderii competențelor de care dispune judecătorul de la Luxemburg în cadrul acțiunii, astfel încât, în ceea ce privește competența de fond, puterile instanței unionale nu se limitează la anularea actului atacat, dar îi permit să reformeze sancțiunile impuse de acesta.

Judecătorul efectuează un control al sancțiunilor, adică al procedurii prin intermediul căreia au fost aplicate, pe ce se întemeiază, în ce privește quantumul la care se ridică, după care își exercită corespunzător puterea de reformare.

Competența jurisdicțiilor UE este competentă să substituie aprecierea sa celei a Comisiei și, în consecință, să suprimă, să reducă ori să majoreze amenda ori sancțiunea aplicată. Ea poate, de asemenea, să dispună suspendarea executării actului.

Controlul legalității unui act constatând încălcarea dreptului UE, distinct în principiu de actul care stabilește sancțiunea, se face exclusiv prin acțiunea în anulare.

În practică, judecătorul UE este solicitat cel mai adesea de părțile reclamante, în vederea reducerii cuantumului amenzii. Totuși, nimic nu se opune Comisiei să poată, la fel de bine, să ceară judecătorului aprecierea cuantumului amenzii, mai precis să solicite creșterea cuantumului respectiv.

Bibliografie selectivă

M. Duțu, A. Duțu, *Dreptul contenciosului european*, Universul Juridic, 2010;

L. M. Vlădilă, C. Mătușescu, S. Ionescu, *Jurisdicții internaționale și europene*, ProUniversitaria, București, 2014.

O. Manolache, *Tratat de Drept Comunitar*, Universul Juridic, 2006;

A. Fuerea, *Dreptul Uniunii Europene*, Universul Juridic, București, 2016;

E. von Bardeleben, F. Donnat, D. Siritzky *La Cour de Justice de l'Union Européenne et le droit du contentieux européen*, La Documentation Française, Paris, 2012 ;

D. Simon, Ch. Soulard, A. Rigaux, R. Munoz, *Contentieux de l'Union Européenne*, Editions Lamy, Rueil-Malmaison, 2011 ;

M. Wathelet, J. Wildemeersch, *Contentieux Européen*, vol. 1, Larcier, Bruxelles, 2014;

K. Lenaerts, I. Maselis, K. Gutman, *EU Procedural Law*, ed. a II-a, Oxford University Press, 2015.